

ประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา

เรื่อง ต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. ๒๕๖๕

โดยที่เป็นการสมควรให้มีประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่อง ต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๑ (๒) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. ๒๕๕๓ ประกอบกับมติสภามหาวิทยาลัยพะเยา ในคราวประชุมครั้งที่ ๕/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ จึงออกประกาศไว้ดังนี้

ข้อ ๑ ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่อง ต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. ๒๕๖๕”

ข้อ ๒ ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ ๓ ให้กำหนด “ต้นคำมอกหลวง” ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gardenia sootepensis* Hutch. เป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา รายละเอียดตามแนบท้ายประกาศนี้

ข้อ ๔ ให้อธิการบดีรักษาการตามประกาศนี้

ประกาศ ณ วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

(ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ)

นายกสภามหาวิทยาลัยพะเยา

ต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา

ต้นคำมอกหลวง (*Gardenia sootepensis* Hutch.)

ลักษณะโดยทั่วไป

ไม้ต้นขนาดกลาง สูงได้ถึง ๑๕ เมตร ปลายยอดแหลมปกคลุมด้วยไขสีเหลือง ผลัดใบสั้น ๆ และผลิใบใหม่พร้อมดอก ใบเดี่ยว ออกเป็นคู่ตรงข้าม รูปรีแกมขอบขนาน ขอบใบเรียบ ปลายแหลม กว้าง ๑๒-๑๘ เซนติเมตร ยาว ๒๒-๓๐ เซนติเมตร มีหูใบเป็นปลอกที่บริเวณรอบกิ่ง ดอกเดี่ยวสีเหลืองสด ส่วนโคนเป็นหลอดยาว ปลายแผ่บาน เป็น ๕ กลีบ ขนาดกว้าง ๕-๗.๕ เซนติเมตร บานกลางคืน มีกลิ่นหอมเย็น พอแดดแก่ ๆ ก็จะเริ่มร่วง ผลรูปกระสวย ขนาด ๑.๘-๒.๕ เซนติเมตร

ประวัติการค้นพบ

นายแพทย์ A.F.G. Kerr เป็นผู้เก็บตัวอย่างครั้งแรก เมื่อวันที่ ๑๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๔ จากป่าเบญจพรรณ ที่ระดับความสูง ๗๕๐ เมตร ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ สมัยยังเป็นสยามประเทศ ภาษาละตินจึงบันทึกไว้เพื่อบอกประวัติถึงแหล่งที่มาว่า *sootepensis* นั่นเอง โดยรายละเอียดของพืชชนิดใหม่ ได้ลงตีพิมพ์ในวารสาร Bulletin of Miscellaneous Information (Royal Gardens, Kew) 1911 (10) : 392.1911

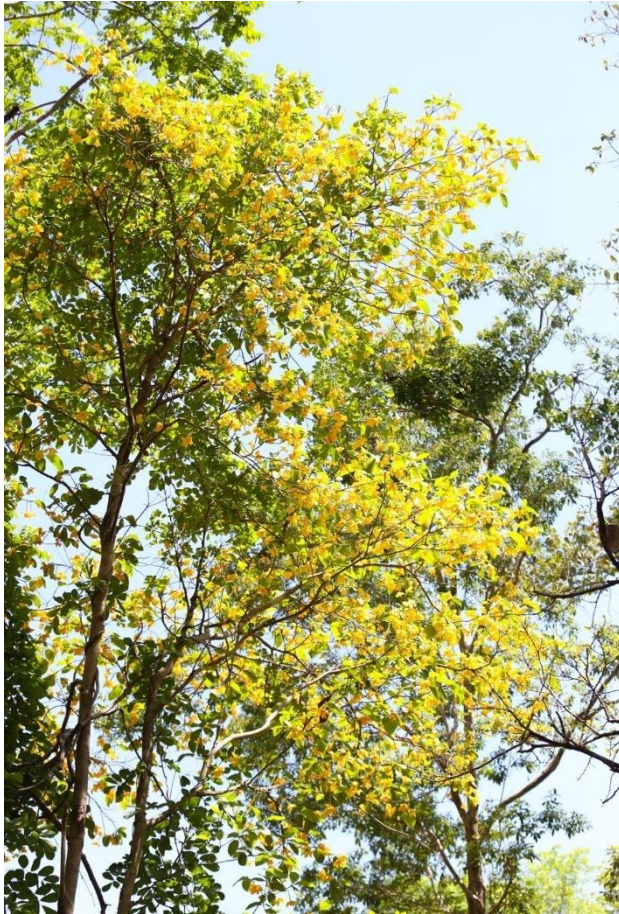
ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gardenia sootepensis* Hutch.

ชื่อพ้อง *Gardenia massieana* Pierre ex Pit., pro syn.

ชื่อสามัญ Golden Gardenia

ชื่อทั่วไป ไช้เฒ่า (นครพนม), คำมอกช้าง (เหนือ), ผ่าด้าม ยางมอกใหญ่ (นครราชสีมา), แสลงหอมไก่ หอมไก่ (ลำปาง)

ชื่อวงศ์ Rubiaceae

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ไม้ยืนต้น ผลัดใบในช่วงสั้น ๆ ก่อนออกดอก สูง ๓-๑๕ เมตร ทรงพุ่มกลมและโปร่ง แตกกิ่งน้อย กิ่งอ่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยมและมีขน **เปลือกสีเทาเข้มเรียบ** แตกเป็นสะเก็ด **มีน้ำยางเหนียว สีเหลืองข้นเป็นก้อนที่ปลายยอด** เรือนยอดโปร่ง ลำต้นบิดงอ เปลือกต้นสีครีมอ่อนหรือเทา ค่อนข้างเรียบ หลุดลอกออกเป็นแผ่นบาง ๆ ใบออกเป็นกระจุกที่ปลายยอด เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม สลับตั้งฉาก รูปวงรี รูปขอบขนานแกมไข่กลับ หรือรูปไข่กลับกว้าง ๑๒-๑๔ เซนติเมตร ยาว ๒๒-๓๐ เซนติเมตร ปลายแหลม หรือมน โคนใบมน ขอบใบเรียบ ใบอ่อนสีชมพูอ่อน มีขนสีเงิน ใบแก่เขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างมีขนละเอียด เส้นใบข้าง ๑๖-๒๐ คู่ ตรงและขนานกันและโค้งจรดกันที่ขอบใบ เส้นแขนงใบเห็นชัดเจน เนื้อใบหนา แข็ง กรอบ ก้านใบยาว ๑ เซนติเมตร มีหูใบเป็นปลอกครอบกิ่ง หูใบอยู่ระหว่างก้านใบ ก้านใบยาว ๑ เซนติเมตร ร่วงหล่นง่าย ทั้งรอยแผลกลม ๆ ตุ่มตารูปกรวยกว้าง **ยอดอ่อนมีน้ำยางคล้ายขี้ผึ้งสีเหลืองหุ้มไว้ และเห็นชัดเจน** ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ หรือตามปลายยอด ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๕-๗ เซนติเมตร มีกลีบดอก ๕ กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด หลอดกลีบดอกยาว ๕-๗ เซนติเมตร ทรงกระบอกแคบ ปลายแยก ๕ พู แผ่ออกยาว ๓-๔ เซนติเมตร ปิดเป็นเกลียว ในดอกตูมก้านดอกยาว ๑-๑.๕ เซนติเมตร

กลีบดอก...

กลีบดอกสีขาวนวล เมื่อแรกบานแล้วเปลี่ยนเป็นสีเหลืองสด กลิ่นหอม เกสรตัวผู้มี ๕ อัน ไม่มีก้านชู
เรียงสลับกับกลีบดอก บนปากหลอด โผล่พ้นปากหลอดกลีบดอกเพียงเล็กน้อย อับเรณูรูปขอบขนานรังไข่
อยู่ใต้วงกลีบมี ๑ ช่อง มีอวุลจำนวนมาก เกสรตัวเมียมี ๑ อัน ปลายเกสรเพศเมียรูปกระบอก ก้านเกสรเพศเมีย
ยาวโผล่พ้นปากหลอดกลีบดอก กลีบเลี้ยงมี ๕ กลีบ ติดกันเป็นหลอดขนาดยาว ๑.๒-๒ เซนติเมตร
ปลายแยกเป็น ๒ แฉก ปลายเป็นพูเล็ก ๆ ด้านหนึ่งแยกเล็ก ด้านนอกมีขนละเอียดเหนียว ๆ ผลสดมีเนื้อ
สีเขียวเข้ม เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ รูปกระสวยแกมไข่กลับ หรือรูปขอบขนาน ผิวมีปุ่มหูดกับช่องอากาศ
กว้าง ๑.๘-๒.๕ เซนติเมตร ยาว ๒.๒-๔ เซนติเมตร มีติ่งที่ปลายและสันตื้น ๆ ๕ สัน มีเนื้อและเมล็ด
ขนาดเล็กหลายเมล็ด พบตามป่าเต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ออกดอกช่วงเดือนมกราคมถึงมีนาคม
บางพื้นที่ออกดอกได้ถึงเดือนพฤษภาคม ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ ออกผลช่วงเดือนมีนาคมถึงสิงหาคม

ถิ่นกำเนิดและการแพร่กระจาย พบในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงจีนตอนใต้
(ไทย พม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีนตอนใต้-กลาง) ตามป่าเบญจพรรณ ที่ระดับความสูง
๒๐๐-๓๕๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล

สำหรับประเทศไทย มีการแพร่กระจายทางภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
และภาคตะวันออก ตามป่าเบญจพรรณและป่าเต็งรัง

หมายเหตุ โดยที่มหาวิทยาลัยพะเยาได้ศึกษาจัดทำฐานข้อมูล และพิกัดทางภูมิศาสตร์ของพรรณพืชที่ใช้สำหรับการเรียนการสอนทางด้านพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยทำการจัดจำแนกระบุชนิดพืช และจัดทำข้อมูลทางพฤกษศาสตร์ และนิเวศวิทยา รวมถึงระบุการกระจายพันธุ์ของต้นคำมอกหลวง ชื่อสามัญ Golden Gardenia ชื่อวิทยาศาสตร์ *Gardenia sootepensis* Hutch. พบว่ามีการกระจายพันธุ์ขึ้นเองตามธรรมชาติอยู่ทั่วไปในพื้นที่มหาวิทยาลัยพะเยา ดังนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ พัฒนาขยายพันธุ์ต้นคำมอกหลวงให้คงอยู่อย่างยั่งยืน สสนองพระราชดำริโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์พื้นที่ของมหาวิทยาลัยพะเยา จึงเห็นสมควรกำหนดให้ต้นคำมอกหลวงเป็นต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยพะเยา และออกประกาศนี้